

Att se och möta ungdomar i sexuell riskutsatthet och hur vi som personal kan påverkas

Charlotta von Mentzer SMC Pilen

SMC - Pilen

- Etablerad verksamhet sedan 2015
- Barnmorskor med utbildning inom psykoterapi, sexologi, traumafokuserad KBT
- Specialiserad enhet inom SMC för personer från 13 år med erfarenhet av:
 - sexuella övergrepp, sex mot ersättning, människohandel för sexuella ändamål, sex som självskada och sexuellt riskbeteende.
 - ofta med drogmissbruk, socialomsorgssvikt, psykiatriska diagnoser

Lågtröskelmottagning - Traumamedveten omsorg

- Medicinsk och psykosocialbedömning.
Konsultation v.b. team SMC (gynekologer, allmänläkare, psykoterapeuter och fysioterapeut).
- Samverkan med andra vårdgivare/verksamheter – tex deltar i SIP möten, samtal med vårdnadshavare, skola, Socialtjänst etc.
- Samtalsstöd och behandling

Samverkan och nätverk

- MIKA mottagningen, Länsstyrelsen, Polis och Migrationsverket; POM nätverket - Prostitution och människohandel.
- Beroendevården; Mini Maria mottagningarna, Beroendemottagningar, Sprututbytet, Stadsmissionen.
- Hälso-och sjukvården; Kvinnokliniken och Abortmottagningen Sahlgrenska, Mödrahälsovårds teamet Haga, Vård för utsatta grupper
- Psykiatri; Bipolär mottagningen, BUP, Anorexi och Bulleми-mottagningen, Självskadeenheten SU
- Socialtjänst, Sociala resursteam, HVB boenden, Akut boenden, Tjej- och Kvinnojourer, Barnahuset, Stödcentrum för brottsutsatta
- Ideella verksamheter; Rosenlundsstödet, Stödcentrum Humlegården
- Flyktingbarnteam, Flyktingmedicinsk mottagning

WHO identifierar två grupper med ökade behov av vård och riktade insatser när det gäller sexuell och reproduktiv hälsa:

- Unga personer, framför allt de med psykosocial problematik och substansberoende.
- Personer med erfarenhet av sex mot ersättning

SMC Pilens målgrupp

Sexuell riskutsatthet

STI/HIV

Oönskad graviditet

Sex mot ersättning

Sexuellt våld

Självskadebeteende

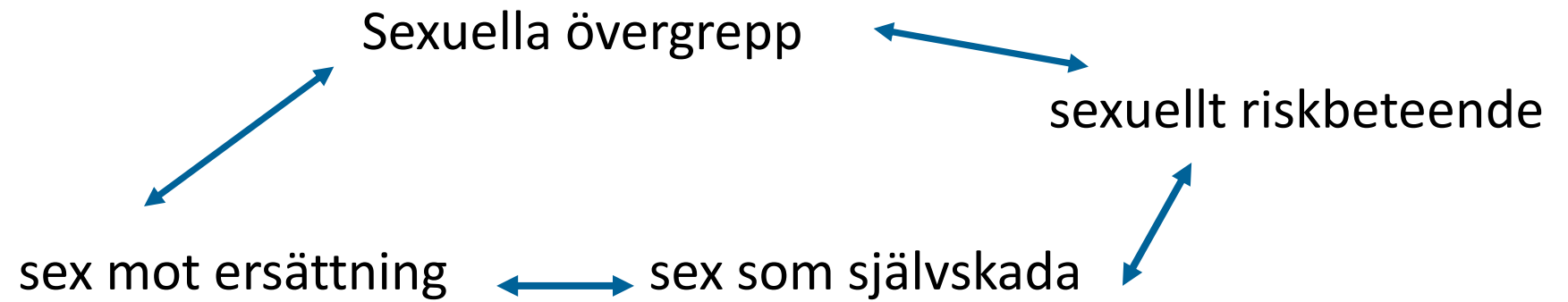
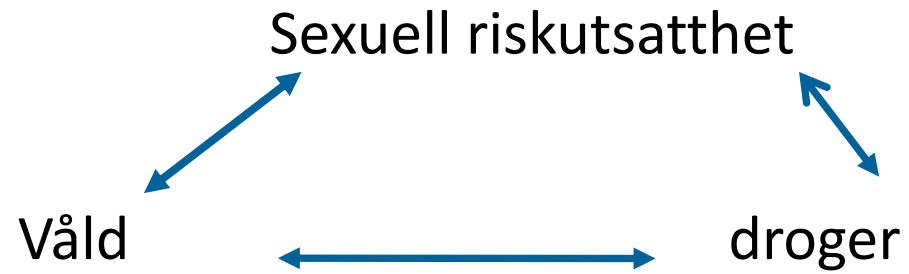
Rishtagande under ungdomstiden

Övergrepp, trauma, bristande omsorg

Flera riskfaktorer är nära länkade med varandra

- Tidig sexual debut
- Sexuella övergrepp
- Sex mot ersättning
- Våld
- Mobbing
- Riskbruk/substansberoende
- Omsorgssvikt
- Sex som självskada
- Ätstörning
- Skära sig
- Psykisk ohälsa
- Sexuellt riskbeteende
- Psykiatriska diagnoser

Tidig sexual debut > 14 år

7,5% av eleverna hade debuterat före 14 års ålder. Flickor 7.8%, pojkar 7.2%

Medelålder vid debut var 15,3 år för flickor 15,5 år för pojkar

28 % hade ännu inte debuterat. Flickor 26 %, pojkar 31 %

(Ca 3800 gymnasieelever 18 år, tillfrågades. Kastbom, Sydsjö, Bladh, Priebe & Svedin, Acta Paediatrica, 2015)

De som debuterat tidigt hade signifikant mer erfarenhet av :

- Alkohol användning (pojkar)
- Rökning
- Drog användning
- Antisocialt beteende
- Sämre KASAM (pojkar)
- Sämre självkänsla (pojkar)
- Sämre psykisk hälsa (pojkar)
- Fler sexpartners
- Mer "avancerad sexuell praktik"
- Tittade mer på pornografi
- Sexuella övergrepp (flickor)
- Sälja sex
- Utsatthet av våld/barnmisshandel

”Avancerad sexuell praktik”

- Gruppsex
- ”BDSM”
- Stryp sex
- Chemsex

Sexuella övergrepp

Det händer att människor övertalas, pressas eller tvingas till sexuella handlingar som de inte kan värja sig mot. Har du varit utsatt för något av följande mot din vilja? (övergrepp med fysisk kontakt? utan fysisk kontakt? penetrerande övergrepp?)

■ Tjejer 29%

■ Killar 10%

■ **Könsindelning passar inte 40%**

■ 6000 gymnasieelever tillfrågades varav ca 1% (60 personer) uppgav att könsindelning passar inte.

Källa: Det gäller en av fem - fakta om barn, sexuella övergrepp och sexuell exploatering i Sverige 2014.

Har du någon gång sålt sexuella tjänster?

- Killar 1,2 %
- Tjejer 0,6 %
- **Könsindelningen
passar inte 3,8 %**

Vanliga ersättningar som
elever fick i utbyte mot sex
var:

- Pengar 43 %
- Alkohol eller cigaretter
30 %
- Saker 14 %
- Droger 12 %
- Mat eller boende 12 %

(Det gäller en av fem - fakta om barn, sexuella
övergrepp och sexuell exploatering i Sverige 2014.
Rapport Stiftelsen Allmänna barnhuset)

Tjejer som sålt sex

- Någon form av sexuellt övergrepp 94 %
- Penetrerande övergrepp 72 %
- Inget övergrepp 5,6 %

Killar som sålt sex

- Någon form av sexuellt övergrepp 41 %
- Penetrerande övergrepp 19 %
- Inget övergrepp 59 %

(Det gäller en av fem - fakta om barn, sexuella övergrepp och sexuell exploatering i Sverige 2014. Rapport Stiftelsen Allmänna barnhuset)

Sex som självskada

Har du någonsin använt sex för att avsiktligt skada dig själv?

 Totalt	2,2%
 Tjejer	3,3%
 Killar	0,8%
 Könsindelning passar inte	9,4%

(Det gäller en av fem - fakta om barn, sexuella övergrepp och sexuell exploatering i Sverige 2014. Rapport Stiftelsen Allmänna barnhuset)

SEXIT enkäten - Samtal om sexuell hälsa och erfarenhet av våld

- Ett underlag för samtal
- En grund för att ställa vidare frågor
- Syftar till att identifiera de mest riskutsatta/risktagande besökarna
- Frågor baserade på forskning om riskfaktorer för sexuell ohälsa

SEXIT- Frågor om sexuell hälsa och risktagande

Besvara frågorna genom att kryssa rutan vid det alternativ som stämmer bäst för dig.

1. Hur gammal är du?	___ år					
2. Hur definierar du dig? Betraktar du dig idag som:	Man ☐	Kvinna ☐	Transperson ☐	Vill inte kategorisera mig ☐	Annat ☐	
3. Hur definierar du din sexuella läggning? Betraktar du dig idag som:	Heterosexuell ☐	Homosexuell ☐	Bisexuell ☐	Vill inte kategorisera mig ☐	Annat ☐	
4. Vem/vilka bor du tillsammans med? Välj det alternativ som bäst stämmer in på hur du bor just nu.	Ensam ☐	Hos förälder/föräldrar ☐	Hos foster-föräldrar/familjehem/institution/HVB ☐	Med kompis/kompisar ☐	Med partner (flickvän/pojkvän etc.) ☐	Annat ☐
5. Hur ofta har du druckit alkohol under de senaste 12 månaderna?	4 gånger/vecka eller mer ☐	2-3 gånger/vecka ☐	2-4 gånger/månad ☐	1 gång/månad eller mer sällan ☐	Aldrig ☐	
6. Har du någon gång använt hasch eller marijuana?	Ja, under de senaste 30 dagarna ☐	Ja, under de senaste 12 månaderna ☐	Ja, för mer än 12 månader sedan ☐	Aldrig ☐		
7. Har du någon gång använt annan narkotika än hasch eller marijuana (t.ex. amfetamin, kokain, heroin, ecstasy eller LSD)?	Ja, under de senaste 30 dagarna ☐	Ja, under de senaste 12 månaderna ☐	Ja, för mer än 12 månader sedan ☐	Aldrig ☐		
8. Hur gammal var du den första gången du hade sex med någon annan? ___ år Att ha sex kan – men behöver inte – betyda att man hade ett penetrerande samlag vaginalt, oralt eller analt. Sex kan vara alla möjliga saker, som till exempel att onanera med någon annan, hångla, smeka eller bli smekt. Du bestämmer själv vilket tillfälle som var den första gången för dig. Om du inte minns exakt kan du uppskatta hur gammal du var.						
9. Hur många olika personer har du haft sex med under de senaste 12 månaderna? _____stycken Uppskatta om du inte minns exakt.						
10. Har det hänt under de senaste 12 månaderna att du haft sex med någon första gången ni träffades?	Ja, det har hänt mer än tre gånger ☐	Ja, det har hänt tre gånger ☐	Ja, det har hänt två gånger ☐	Ja, det har hänt en gång ☐	Nej ☐	

Om du inte haft sex med någon annan är du nu klar med frågeformuläret. Tack för att du svarat på frågorna!
Lägg formuläret i ett kuvert och ta med det in till din bammorska/kurator när det är din tur.

Hur möta och fråga?

- Informera om varför vi frågar. Öppna och generella frågor – normalisera;

” Vi brukar fråga alla som kommer hit därför att....”

” Vi vet att många som kommer hit har erfarenhet av Och därför brukar vi fråga alla om...

” När man varit med om det som du berättar är det vanligt att man..... stämmer det på dig?”

” Många berättar att det är svårt att prata om..... Hur är det för dig?”

Därefter kan man ställa mer specifika frågor och även följdfrågor.

3 viktiga saker att förmedla

- Vi har kunskap om det här
- Du är inte ensam/den enda
- Vi kan hjälpa dig

Vad gör vi med svaren?

- Förberedelse, tex "bokcirkel"
- Läsa på, öka kunskap
- Lättare om vi vet vad vi ska göra- handlingsplaner
- Tydliga rutiner
- Samverkanspartners
- Konsultera andra (tex SMC Pilen!)

Litteraturtips:

- Vanessa Springora; Samtycket
- Caroline Engvall; *14 år till salu, Skamfläck, Skuggbarn.*
- Sophie Adolphsson; *Det känns konstigt att vakna i sin egen säng.*
- Anna Lysty & Ulrika Olson; *Den tusende gången.*
- Katia Wagner; *Alexandra mannen*

Hur ska vi som personal orka:

- Se, upptäcka, identifiera
- Möta, fråga, samtala
- Agera, handla, göra

Forskningsprojekt; "Patienters och behandlares perspektiv på vård i samband med sexuella övergrepp och sexuell riskutsatthet" -

Delstudie; "Behandlares upplevelser av arbete med personer som har erfarenhet av sexuella övergrepp och sexuell riskutsatthet"

- Sexuella övergrepp - Ökar i Sverige
- Sexuell traumatisering - Högst risk för PTSD
- Professionella som möter sexuellt traumatiserade personer - Högst risk för sekundär traumatisering
- Patientens tillfrisknande – Beroende av behandlarens motståndskraft mot påfrestningar och empatiska förmåga

- Hur förebygger vi och minskar risk för sekundär traumatisering?
- Hur skapar vi hållbara och långsiktiga arbetsförhållanden för personal som möter sexuellt riskutsatta personer?

Sekundär traumatisering

- Empati och exponering av traumatiskt material – förutsättningar för att drabbas av sekundär traumatisering.

Centrala begrepp:

- Sekundär traumatisk stress
- Compassion fatigue
- Vikarierande traumatisering

Sekundär traumatiskt stress

- Liknande symtom som vid PTSD. Kan vara enstaka händelse i eller del av berättelse som orsakar symtomen:
 - Avstängdhet
 - Utmattning
 - Hypervigilans
 - Undvikande
 - Mardrömmar
 - Flashbacks
- Symtom mer än 6 månader – Sekundär traumatiskt stressyndrom (STSD)

Compassion fatigue

- Sekundär traumatisk stress som inte tas om hand – riskerar att utarma medkänsla – ”empati trötthet”
 - Nedsatt koncentrationsförmåga
 - Utmattning
 - Apati
 - Depression
 - Tätt återkommande känsla av ilska som inte står i proportion till situationen

Vikarierande traumatisering

Primära egenskaper:

- Genomträngande inverkan - påverkar olika aspekter av behandlarens liv, tex tillit, säkerhet, självkänsla, intimitet.
- Kumulativ effekt – varje exponering av trauma ökar risken för påverkan på behandlaren. Utvecklas över tid.
- Potentiell permanent effekt.
- Mental trötthet, social isolering.

Risikfaktorer sekundär traumatisering

- Personal som möter personer med erfarenhet av sexuellt trauma löper störst risk.
- Unga och utsatta personer som väcker hög grad av empati
- Kort yrkeserfarenhet.
- Lång yrkeserfarenhet
- Möta stort antal traumatiserade personer
- Avsaknad av eller bristande kunskap om sekundär traumatisering
- Upplevelse av att vara ensam, av att ha för stort ansvar, av att arbetet har för höga krav, av att arbeta för mycket
- Att vara kvinna
- Egna erfarenheter av sexuella övergrepp enligt vissa studier
- Självupppoffrande karaktär
- Professionell gränsöverskridning.

Skyddsfaktorer sekundär traumatisering

- Handledning – kunskap om och fokus på sekundär traumatisering
- Egen kunskap om sekundär traumatisering – förebygga och upptäcka tidiga tecken.
- Kollegialt stöd
- Trygg arbetsmiljö
- Kontinuerliga gruppmöten på arbetsplats med sekundär traumatisering i fokus
- Delta aktivt i stresshantering och egenvård

KASAM – känsla av sammanhang

- Utgör grunden i salutogen hälsa – vad som gör att vi bibehåller hälsan eller till och med förbättrar den.
- Mått på livskvalitet och hälsa.
- Tre huvuddelar: Begriplighet, Hanterbarhet och Meningsfullhet. God förmåga inom alla tre delarna ger ökade möjligheter till att klara påfrestningar i livet, tex i sitt arbete. Ökar motståndskraften.

Mindfulness, Yoga, Bodyscan, meditation och fysisk aktivitet ger ökad känsla av KASAM pga ökad förmåga att hantera stress.

Tack för att ni lyssnade!

Veta mer

<http://www.dagsattprataom.se/>

<http://www.allmannabarnhuset.se/produkt/det-galler-en-av-fem/>

<https://www.raddabarnen.se/vad-vi-gor/barn-utsatta-for-sexuella-overgrepp/natsmart-handbok/>

<http://www.socialstyrelsen.se/valds-ochbrottsrelateradefragor/sexmotersattning>

<http://www.lansstyrelsen.se/Stockholm/Sv/manniska-och-samhalle/jamstalldhet/prostitutionochmanniskohandel/Pages/publikationer.aspx>

<http://www.stockholm.se/sexsomsjalvskadebeteende>

<http://www.intetillsalu.se/>

<http://www.safeselfie.se/>

<http://www.socialstyrelsen.se/valds-ochbrottsrelateradefragor/sexmotersattning>

Veta mer forts:

- <https://www.raddabarnen.se/rad-och-kunskap/arbetar-med-barn/tmo/>
- <https://www.youtube.com/watch?v=xyxzSKQB6Ks>
- <https://www.rvtsvest.no/toleransevinduet/>
- <https://www.ecpat.se/pratamedbarn>
- <https://ungarelationer.se/material>

Charlotta von Mentzer
Barnmorska med grundutbildning psykoterapi, Doktorand, Samordnare
Sexualmedicinskt Centrum, SMC-Pilen
Fjärde Långgatan 48
413 27 Göteborg
0776-934600
lotta.von_mentzer@vgregion.se

